

YHTEISOPETUS

TYÖKIRJA YHTEISEN OPETUKSEN TOTEUTUKSEEN

Tekijät: Marianna Heinonen ja Päivi Pihlaja

2021

Tuetaan yhdessä! Monialainen ja digitaalinen yhteistyö oppimisen tukena -hanke

HOHTO - Hyvinvoinnin ja oppimisen tuki opettajankoulutuksessa -hanke

Turun yliopisto

Helsingin yliopisto

Sisällys

s.	
3	Johdanto
5	Opettajuus koulutuskulttuurin muutoksessa
7	Yhteisopettaminen
8	Yhteissuunnittelu
9	Yhteisopetusmallit ja toteutus
13	Arviointi osana yhteisopetusta
14	Miksi yhteisopetus kannattaa?
16	Hyötyykö oppija yhteisopetuksesta?
17	Miten pääsen alkuun?
18	Yhteisopetus CV
19	Kysymyksiä yhteisopetuksesta
21	Mitä jos kohtaan haasteita?
22	Luettavaa
23	Lähteet

Johdanto

Tämä materiaali on tarkoitettu kaikille opettajaksi opiskeleville, heidän koulutuksestaan vastaaville opettajankouluttajille sekä kaikille muille asiasta kiinnostuneille. Materiaalin tarkoituksena on antaa eväitä opettajan työn yhteiseen toteutukseen tarjoamalla välineitä niin asian teoreettiseen pohdintaan kuin käytännön opetustyön toteutukseen. Materiaali on avuksi yhteisopetukseen tutustumisessa riippumatta siitä, minkä ikäisten lasten, nuorten tai aikuisten, *oppijoiden*, opettajana työskentelet tai tulet tulevaisuudessa työskentelemään. Opetustyö on muuttunut ja muuttuu, sillä rakenteet opettamisen ympärillä ovat muuttuneet. Oppijoiden tukeminen niin varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa kuin myöhemmillä koulutuksen asteilla edellyttää opetustyöltä yhä enemmän yhteistyötä. Yhteisopettaminen on yksi tapa kehittää omaa opetustyötä ja kestäväää ammatillisuutta.

Materiaali on työstetty osana kahta opetus- ja kulttuuriministeriön hanketta: *Tuetaan yhdessä! Monialainen ja digitaalinen yhteistyö oppimisen tukena (1.9.2017-31.7.2020)* sekä *HOHTO - Hyvinvoinnin ja oppimisen tuki opettajankoulutuksessa (1.1.2021-31.12.2022)*. Molempien hankkeiden näkökulma on vahvasti erityispedagoginen. *Tuetaan yhdessä!* -hanke päättyi kesällä 2020 ja sen tavoitteena oli kehittää erityisopettajakoulutusta yhä monipuolisemmaksi. *HOHTO* - hankkeessa tavoitteena on vahvistaa yhteisöllisen työskentelyn ja koulutuksen avulla yliopistojen opettajankouluttajien ammatillista ja erityispedagogista osaamista sekä tukea kaikkien oppijoiden oppimista ja hyvinvointia. Sivun alalaidasta löydät linkit¹ molempien hankkeiden www-sivuille, jotka tarjoavat lisätietoa hankkeista ja niiden tuotoksista.

”Yhteistyö perustuu uskomukseen, jonka mukaan yhdessä voidaan saavuttaa sellaisia tuloksia, joita yksittäinen työntekijä ei voi koskaan saavuttaa yksinään.”

(Savonmäki 2006, 156)

Mitä tämä työkirja sitten sisältää? Materiaalin alussa pohdimme lyhyesti opettajuutta suhteessa muuttuvan varhaiskasvatus- ja koulukulttuurin tarpeisiin ja esittelemme yhteisopetuksen teoriataustaa. Kulttuurin muutosta koskeva tieto lisää ymmärrystä siitä, **MITEN** yhteisopetuksella voidaan kehittää omaa opettajuutta ja vastata oppijoiden moninaisiin tarpeisiin kaikille yhteisissä opetus- ja oppimisympäristöissä. Teoriaan kytkeytyvässä osassa pyrimme vastaamaan kysymyksiin, **MITÄ** yhteisopetus tarkoittaa? **MIKSI** yhteisopetusta kannattaa harkita omaksi työmuodoksi? **MITEN**

¹ <https://tuetaan.wordpress.com/> <https://www.hohto-hanke.net/>

päästä alkuun? **MITEN** yhteisopetusta voidaan toteuttaa ja **MITÄ** sillä voidaan saavuttaa? **MILLAISIA** haasteita työssä kohdataan ja **KUINKA** niistä selvittää? sekä **MILLAISIA** ajatuksia yhteisopetus on herättänyt sitä kokeilleissa erityisopettajaopiskelijoissa. Tässä oppimateriaalissa vuorottelevat tutkimukseen perustuva teoreettinen tieto, aiheeseen tutustumista edistävät kysymykset ja tehtävät sekä aiempien opiskelijoiden näkemykset yhteisopetuksesta².

Materiaali sopii työstettäväksi niin yksin kuin pienryhmässä ja työskentelyn tuloksia on helppo jakaa, vaikka koko opetusryhmän kesken. Kannustamme hyödyntämään materiaalia yhdessä muiden kanssa, onhan tarkoituksemme antaa eväitä opettajien väliseen yhteistyöhön. Pienryhmätyöskentelyssä teorialukuja voidaan työstää yhdessä tai niitä voidaan jakaa eri pienryhmien tai ryhmäläisten kesken. Yksilötyöskentelyssä materiaalilla voi tutustua yhteisopetuksen perusteisiin ja pohtia työtavan soveltuvuutta itselle. Yksilötyöskentelyssäkään ei tarvitse työskennellä ja pohtia asioita yksin, sillä omia ajatuksia ja pohdintoja voi peilata aiempien yhteisopetusta kokeilleiden erityisopettajaopiskelijoiden ajatuksiin. Oppimateriaali toimii myös apuna ja oppaana opetusharjoitteluun lähteville opettajaopiskelijoille, jotka harkitsevat yhteisopetuksen kokeilua. Materiaali sopii myös yhteisopetuksesta kiinnostuneille opettajankouluttajille, jotka haluavat tutustua yhteisopettamiseen tai pohtivat erilaisia mahdollisuuksia tämän opettamisen tavan hyödyntämiseen omassa opetuksessaan. Yhteisopettaessaan opettajankouluttajat voivat myös toimia mallina tuleville opettajille ja osaltaan madaltaa kynnystä yhteisopetuksen kokeiluun erilaisissa ympäristöissä. Oppimateriaali lisää ymmärrystä yhteisopetuksesta, jonka pohjalta itselle sopivimman yhteisopetusmallin valinta ja muokkaus helpottuvat. Oppimateriaali tarjoaa näkökulmia yhdessä toteutetun suunnittelun ja arvioinnin tueksi sekä haastaa pohtimaan opittua erilaisten kysymysten ja tehtävien muodossa.

Tässä oppimateriaalissa esittelemämme yhteisopetus on vain yksi monista tavoista toteuttaa opetusta ja tukea inklusiivisen varhaiskasvatus- ja kouluympäristön rakentumista. Tiedon saatavuuden ja ymmärryksen lisäämisen ohella oppimateriaalin tärkeimpänä tehtävänä nähdään innostuksen, uskalluksen ja rohkeuden lisääminen. Oppimisen ja osaamisen iloa!

² Erityisopettajaopiskelijat ovat antaneet suostumuksensa harjoitteluraporttien hyödyntämiseen hanketyöskentelyssä.

Opettajuus koulutuskulttuurin muutoksessa

Yhteistyöstä yhteiseen opettamiseen

Opettajuus on se käsitys, joka opettajan työstä vallitsee. Tähän käsitykseen vaikuttavat niin yhteiskunnan opetustyötä kohtaan tuottamat odotukset kuin käytännön työssä tarvittava osaaminen. Ymmärrystä opettajuudesta jokainen opettaja tuottaa omien käsitystensä pohjalta, rakentaen yksilöllisesti omaa työtään ja siihen kuuluvia toimintatapoja ja työn tavoitteita. (Luukkainen 2005.) Kasvatuksen ja koulutuksen kentällä muutos on jatkuva elementti, joka määrittää kulloistakin kasvatuksellista toimintaympäristöä ja sitä koskevaa päätöksentekoa. Muutokset kasvatuksen ja koulutuksen kentillä ovat seurausta yhteiskunnan muutoksesta ja muuttuvista tarpeista, joita osin myös koulutuksella synnytetään (Luukkainen 2005). Voimakkaat muutostarpeet opettajan työssä kytkeytyvät erityisesti yhdessä tekemisen vaatimukseen, joka rikkoo opettajan työtä määrittäneitä perinteitä, joissa yksin tekeminen ja työhön liittyvä autonomia on nähty opettajan oikeuksina (Savonmäki 2007).

Opettajan yksilölliset luonteenpiirteet, osaaminen ja ympäristö vaikuttavat siihen, miten ja millaista yhteistyötä toteutetaan tai toteutetaanko sitä ylipäätään. Kuitenkin näitäkin laajemmin yhteistyöhön vaikuttavat edellä mainitut opettajuuden traditiot (Savonmäki 2007), jotka eivät ole opettajan omien asenteiden ja mieltymysten seurausta vaan ajan saatossa rakentuneiden käytäntöjen tulosta (Hellström ym. 2015). Perinne on kuitenkin murtumassa, mikä luo tilaa uusien perinteiden muodostamiselle, kuten yhteistyölle, kollegiaaliselle pohdinnalle ja oman työn reflektoinnille (Savonmäki 2007).

Tarve yhteiseen työskentelyyn nousee pyrkimyksestä kohti inklusiivista, tasavertaisuuden ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden mahdollistavaa varhaiskasvatusta ja perusopetusta sekä ylipäätään koulutusta. Selkeää muutosta voidaan kuitenkin nähdä tapahtuneen juuri opettajan työssä, joka koskettaa varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja erityisopetuksen opettajien lisäksi myös opettajankoulutusta ja opettajankouluttajia. Koko opettajaprofessio on muutostarpeen edessä. Etenkin perusopetuksessa opettajuuden traditio on nojannut vahvasti yksin tekemisen kulttuuriin ja riski tähän on myös varhaiskasvatuksessa tiimityön traditiosta huolimatta. Tässä ajassa sekä inklusiivisen koulutuskulttuurin myötä on myös tärkeä todeta, että opettajan ei tarvitse jaksaa tai osata kaikkea yksin. Nykyiset opetussuunnitelmat korostavatkin osallisuutta ja yhteisöllisyyttä, joka koskee koko kasvatus- ja koulutuksen kenttää ja antaa voimaa ja tukea myös yksittäisille opettajille. Niin varhaiskasvatuksessa kuin perusopetuksessa on opetussuunnitelmien tasolla tapahtunut merkittäviä muutoksia oppijoiden tukeen liittyen. Kyse on laajasta reformista sekä lainsäädännön että

opettamisen ja opetussuunnitelmien tasolla (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018; Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014; Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteet 2021; Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014).

Muutos saatetaan kokea päiväkodeissa ja kouluissa ammatillista autonomiaa tai jaksamista uhkaavana tekijänä (ks. Saloviita 2013; Luukkainen 2005). Kouluissa ja päiväkodeissa tehtävä yhteistyö voi näyttäytyä esimerkiksi materiaalien ja ideoiden jakamisena opettajien kesken sekä toisten auttamisena. Parhaimmillaan yhteistyö on kuitenkin yhdessä opettamista – yhteisopettamista, jossa sekä opetuksen suunnittelu, että sen toteutus ja arviointi tapahtuvat opettajien välisessä yhteistyössä sosiaalista pääomaa kasvattaen. (ks. Hellström 2015.)

Koulutusta koskevat arvot, säännöt ja käytänteet vaikuttavat ensimmäisessä työssään aloittelevan opettajan toimintaan uudessa työympäristössä. Koulut ja päiväkodit mukauttavat opettajaa siellä vallitseviin tapoihin ja käytänteisiin, näin myös yhteistyökulttuurin osalta. Käytännöt ja niiden omaksuminen työyhteisössä vaikuttavat myös työn kehittämiseen ja kokeiluihin, jotka ilman yhteistyötä jäävät yksittäisten opettajien toteutettaviksi tai ylhäältä annetuiksi pakotteiksi. Näiden merkitys koulua ja varhaiskasvatusta uudistavina ja kehittävinä työmuotoina voi jäädä vähäiseksi. (Savonmäki 2006.) Uutta opettajuutta kuvaavat Jokisen ja Sarjan (2006, 196) mukaan seuraavat asiat: **AVOIMUUS, YHTEISÖLLISYYS, KOLLEGIAALISUUS, LAAJA-ALAISUUS, ELINIKÄINEN OPPIMINEN.**

Yhtenä opettajuuteen liitettyä traditiona voidaan pitää myös ajatusta yksilöllisestä osaamisesta, joka on vaikeuttanut työn jakamista kollegoiden kesken. Uudessa opettajuudessa keskeistä on kuitenkin opettajien välinen yhteistyö, jakaminen ja tukeminen. (Jokinen & Sarja 2006.) Tämä sama pätee lapsiin ja nuoriin, joita opetamme. Yhteistyö on tietoista ja tavoitteellista toimintaa, jossa tehtävä on yhteinen ja yhteisesti suunniteltu. Yhteistyö edellyttää myös, että työssä käytettävät mallit ja käsitteet ovat yhteisiä ja yhteistyössä muodostettuja. Yhteistyö itsessään ei tarkoita vain yhteisopettamista vaan kaikkea yhdessä tekemistä, jossa tullaan tietoisiksi toisen työstä. (Savonmäki 2007.)

”Kysyttäessä, mikä muuttuu opettajuudessa lähivuosikymmeninä, voidaan sanoa, että pinnalta katsoen lähes kaikki. Muutokset koskevat oppilaita, tietoa, oppimateriaaleja, oppimisympäristöjä ja kulttuurista moninaisuutta. Toisaalta voidaan ennakoida, että mikään ei tosiasialla muutu, jos opettajat eivät muuta koulua. Hyvän työn ydin on vahva ammattitaito, halu ja kyky kehittää omaa työtään sekä ammatin vahva eettinen luonne. Näiden varassa muutos on mahdollinen ja samalla ankkuroitunut kasvatuksen perimmäiseen tavoitteeseen: hyvään elämään”. (Niemi 2016, 36)

Mitä tunteita tai ajatuksia uudenlainen opettajuus sinussa herättää?

Yhteisopettaminen

Suomenkielisessä kirjallisuudessa yhdessä opettamisesta käytetään pääasiassa kahta termiä, *yhteisopetus* ja *samanaikaisopetus*, jotka juontavat englannin kielisistä sanoista *co-teaching* ja *team teaching*. Käsitteitä käytetään usein toistensa synonyymeina, vaikka erojakin käsitteiden välille voidaan tehdä. Tässä oppimateriaalissa käytämme termiä yhteisopetus, sillä kyse ei ole vain samaan aikaan toteutetusta opetuksesta, kuten termiä samanaikaisopetus on joissain tapauksissa tulkittu. Yhteisopetus nähdään yhtenä keinona lisätä inklusion edellytykset täyttävää ja oppijoiden erilaiset tarpeet huomioivaa opetusta kouluissa (Conderman 2011; Cook & Friend 1995; Murawski & Swanson 2001). Yhteisopetuksen keinoin voidaan siis pyrkiä kohti erityisiä tarpeita omaavien oppijoiden opettamista yleisopetuksen luokassa (Friend ym. 2010).

Yhteisopetukselle on kirjallisuudessa asetettu useita kriteerejä, joiden toteutuessa voidaan opetusta kutsua yhteisopettamiseksi. Yhteisopetusta määrittävät piirteet ovat kuitenkin jossain määrin tulkinnanvaraisia ja yhteydessä opetuksen tavoitteisiin ja tarpeisiin. Eräänä yhteisopetuksen kriteerinä voidaan pitää sitä, että luokassa toimii samanaikaisesti vähintään kaksi opettajaa (Cook & Friend 1995; Saloviita 2013), tämäkään ei kuitenkaan ole ehdoton, sillä yhteisopetusta voidaan hyödyntää myös työskentelemällä erillisissä tiloissa.

Työtapana yhteisopetus ei ole uusi vaan erityisopettajat ovat työskennelleet yleisopetuksen opettajien rinnalla yleisopetuksen luokissa jo 1960-luvulla (Saloviita & Takala 2010). Osa-aikainen erityisopetus erityisopettajan kanssa erillisessä tilassa pienen ryhmän kesken on ollut 2000-luvulla yleisin järjestämisen muoto (Rytivaara ym. 2012). Erityisopettajien työstä vain pieni osa tapahtuu yhteisopetuksena (Saloviita & Takala 2010), vaikka 2010-luvulla pyrkimys kohti yhteisopetusta on selvästi lisääntynyt (Rytivaara ym. 2012).

Yhteissuunnittelu

Suunnittelu on yhteisopetuksen olennainen vaihe. Haastetta tähän voi tuoda se, että yksin opettamaan tottuneiden opettajien opetus- ja suunnittelutavat saattavat poiketa suuresti toisistaan. Toisen tapojen ymmärtäminen ja yhteisen tyylin löytäminen voivat haastaa opettajia, viedä paljon aikaa ja edellyttää myönnytysten tekoa puolin ja toisin. Etuna kuitenkin on, että yhteisen suunnittelun jälkeen toiminnan sisällöt ja toteutustavat ovat molempien tiedossa. Yhteinen suunnittelu helpottaa näin ollen myös opetuksessa otettavien roolien joustavaa vaihtelua (Rytivaara ym. 2012; ks. myös Cook & Friend 1995). Olennaista on pohtia sitä, mitä tavoitellaan. Yhteinen päämäärä auttaa jakamaan todellisuutta, mutta vain mikäli siitä on osapuolilla yhteinen ymmärrys. Yhteinen ymmärrys taas saadaan aikaan vain keskustelemalla ja jakamalla ajatuksia sekä opetuksesta että opetettavista.

Rytivaaran, Pulkkinen ja Takalan (2012) mukaan yhteisopetuksen suunnittelu aloitetaan usein kokonaisuuksien suunnittelusta, kuten opintojakson yhteisestä ideoinnista. Suunnitteluun ja sen aloitukseen vaikuttaa tietysti se, minkälaista yhteisopetusta halutaan toteuttaa; onko kyse yksittäisestä tunnista vai laajemmasta kokonaisuudesta ja mitä yhteisopetusmallia (ks. yhteisopetusmallit s. 9) halutaan opetuksessa soveltaa.

Mallien vaatima suunnittelu-aika vaihtelee paljon, sillä esimerkiksi avustavan mallin kohdalla toista opettajaa saatetaan tyytyä vain tiedottamaan tunnin aiheista (Rytivaara ym. 2012). Tällöin voidaan tietysti pysähtyä pohtimaan, missä määrin toiminnassa on ylipäättään kyse yhteisopetuksesta. Parhaimmillaan yhteinen suunnittelu kuitenkin ulottuu niin laajojen kokonaisuuksien kuin yksittäisten oppituntien suunnitteluun ja merkitsee opettajien yhteistä suunnitteluun käytettyä aikaa.

Yhteisen suunnittelun todellisena antina voidaan pitää opettajien vahvuuksien yhdistämistä. Kenenkään ei tarvitse olla haka kaikessa, vaan yhteistä opetusta suunniteltaessa voidaan tukeutua ja hyödyntää kummankin erilaista osaamista. Esimerkiksi erityisopettajan ja varhaiskasvatuksen-, luokan- tai aineenopettajan toteuttamassa yhteisopetuksessa erityisopettajan vahvuuksina voidaan nähdä taito yksilöllistää opetusta ja huomioida oppijan yksilöllisiä tarpeita. Varhaiskasvatuksen-, luokan- ja aineenopettajan vahvuuksiin taas lukeutuvat omien oppijoiden tunteminen, sisältötiedot ja ryhmänhallinta, toteavat Scruggs ja Mastropieri (2017). Osaamisen yhdistäminen voi myös tukea kummankin osapuolen ammatillista kehitystä.

”Yhteiselle suunnittelulle jäi kovin vähän aikaa, mutta se oli sitäkin tehokkaampaa, pitkälle valmisteltuja toteutusehdotuksia ja ripeitä päätösprosesseja. Osa opettajista hyödynsi työmatkoja yhteiseen suunnitteluun” (Erityisopettajaopiskelija 26)

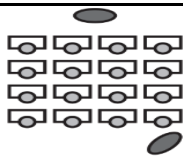
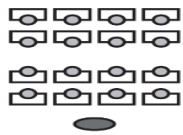
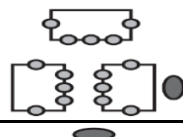
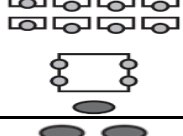
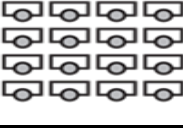
Yhteisopetusmallit ja toteutus

Yhteisopetuksen toteutukseen on olemassa monia tapoja. Sopivaa mallia valittaessa voidaan pohtia ja keskustella muun muassa seuraavista mallin valintaan vaikuttavista seikoista:

- 1) Millainen on minun ja yhteisopetusparini tapa työskennellä?
- 2) Miten haluamme toteuttaa yhteisopetusta?
- 3) Millaisia rooleja opettajille ja oppijoille opetuksessa muodostuu ja halutaan muodostuvan?
- 4) Millaisia vahvuuksia ja heikkouksia yhteisopetusta toteuttavilla opettajilla on?
- 5) Minkä osaamisalueen opetuksesta on kyse ja millaisia yksilöllisiä tarpeita opetukseen osallistuvilla oppijoilla on?

(ks. Cook & Friend 1995, 6)

Yhteisopetusmallit

Avustava opetus	Toinen opettaja on opetusvastuussa, toinen avustaa ja tarkkailee oppijoita tarjoten yksilöllistä tukea opeteltaviin asioihin.	
Täydentävä opetus	Opettajat vuorottelevat opetusvastuuta toisiaan täydentäen.	
Rinnakkaisopetus	Opettajat jakavat luokan ja opettavat omalle puolikkaalleen samoja tai eri asioita. Tavoitteena on osallistumisen lisääminen ja opetuksen eriyttäminen.	
Pysäkki-/ pistetyöskentely	Oppijat kiertävät pisteitä pienryhmissä. Pistetyöskentelyyn voi kuulua opettajien ohjaamia ja itsenäisen työskentelyn pysäkkejä/ pisteitä.	
Eriytetty opettaminen	Toinen opettaja on vastuussa opetuksesta toisen kerratessa, antaessa yksilöllisempää opetusta tai arvioidessa pienryhmän oppijoita.	
Tiimiopettaminen	Opettajilla on tasavertainen ja dialoginen ote opetuksessa. Opettajat voivat esittää eri näkökulmia ja ongelmanratkaisutapoja yhteisessä opetusosuudessa.	

[sov. Friend ym. 2010; Cook & Friend 1995; Rytivaara, Pulkkinen, Palmu & Kontinen 2017. Kuvat: Friend & Bursuck. 2009. Including Students With Special Needs: A Practical Guide for Classroom Teachers, 5th ed. (ks. Friend ym. 2010)].

Yhteisopetusta aloittelevat opettajat valitsevat usein työtavakseen avustavan tai rinnakkaisen opetuksen (Rytivaara ym. 2012). Saloviidan (2013) mukaan avustavassa mallissa on tavallista, että opetus-, ohjaus- ja suunnitteluvastuu jakautuu opettajien kesken varsin epätasaisesti. **Avustavassa mallissa** toinen opettaja vastaa opetuksesta, sillä välin kun toinen kierteleee opetustilassa valvoen, neuvoen ja ohjaten oppijoita. Avustavaa mallia voidaan käyttää myös havainnoimiseen, jonka avulla saadaan tietoa yksittäisistä oppijoista tai vaikka ryhmän dynamiikasta. Sekä Saloviita (2013) että Rytivaara ja kumppanit (2012) kuvaavat avustavaa mallia helpoksi, sillä yhteinen suunnittelu ei ole opetuksen onnistumisen kannalta aina välttämätöntä. Avustavan opetuksen etuna voidaan nähdä roolien selvärajaisuus ja oppijoihin käytettävän ajan lisääntyminen verrattaessa yksin toteutettuun opetukseen. Avustava malli sisältää kuitenkin myös haasteita, kuten toiminnan mahdollinen jäykkyys ja opettajien välille muodostuva hierarkkinen asetelma. Ilman roolien vaihtelevuutta vaaraksi muodostuu se, että toinen opettajista jumiutuu avustavaan rooliin. (Rytivaara ym. 2012; Saloviita 2013.) Avustava opetus voi kuitenkin olla toimiva tapa toteuttaa opetusta esimerkiksi opetusharjoittelussa, tällöin ohjaava opettaja voi toimia avustavassa roolissa tukien opettajaopiskelijan työskentelyä opetustilassa.

Täydentävä opetus on sananmukaisesti yhdessä toteutettua ja toisen opetusta täydentävää opetusta. Tässä mallissa opettajien hierarkkinen asemointi on mahdollista, vaikka tavoitteena tietysti on, että suunnitelmien ja toteutuksen jakaminen on tasapainossa ja hyödyntää kummankin opettajan vahvuuksia. Täydentävään opetukseen sekoittuu myös avustavan opetuksen elementtejä, sillä omaa opetusvuoroa odottaessa on luontevaa avustavassa roolissa toimiminen. (ks. Saloviita 2013.)

Rinnakkaisopetuksessa oppijat jaetaan usein pienempiin ryhmiin. Ryhmien oppimistavoitteet ja tehtävät ovat usein rinnakkaisopetuksessa samat, mutta ryhmille voidaan asettaa myös toisistaan poikkeavia tavoitteita ja erilaisia tehtäviä. Rinnakkaisopetus mahdollistaa pienemmät ryhmäkoot ja ryhmiin voidaan jakaa esimerkiksi oppijoiden taitotaso ja kehitystarpeet huomioiden. Erilaisia yhteisopetuksen toteutustapoja voidaan joustavasti vaihdella myös saman opetuskerran aikana. Esimerkiksi korkeakouluopetuksen opinnäyteryhmiä voidaan toteuttaa kahden tai useamman ohjaajan yhteistyönä. Tällöin opiskelijoita voidaan jakaa pienempiin ryhmiin vaikkapa aineistonkeruutavan tai analyysimenetelmän perusteella hyödyntäen rinnakkaisopetusta. Toisaalta ohjaajien toteuttama yhteisopetus voi yhteisen ryhmän opetustilanteissa sisältää elementtejä täydentävästä tai tiimiopettamisen mallista. Opinnäyteryhmien lisäksi korkeakouluopetuksessa erityisesti isompia kursseja usein suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan useamman opettajan voimin, mikä jo itsessään antaa hyvät mahdollisuudet yhteisopetuksen käyttöönotolle monenlaisessa opetuksessa.

Pysäkki- tai pistetyöskentelyssä kullakin pisteellä oppijoille tarjotaan erilaisia tehtäviä. Pistetyöskentelyssä opettajat saavat ohjattavakseen pienryhmiä, mutta myös itsenäistä työskentelyä voidaan hyödyntää osalla pisteistä. (ks. Saloviita 2013.) Pistetyöskentely sopii hyvin monenlaisten sisältöjen opetukseen tai sitä voidaan hyödyntää ainerajoja rikkovassa opetuksessa. Varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa piste- tai pysäkkityöskentelyä voidaan hyödyntää esimerkiksi liikunnassa tai projektityyppisessä työskentelyssä. **Eriytetyssä opetuksessa** toinen

opettajista voi ottaa ohjattavakseen pienryhmän, toisen huolehtiessa suuremman ryhmän opetuksesta. Tämä mahdollistaa opetettujen asioiden kertaamisen ja yksilöllisemmän opetuksen ja tarjoaa opettajalle tilaisuuden osaamisen arviointiin. Eriyttävää opetusta voidaan hyödyntää myös korkeakouluopinnoissa. Esimerkiksi ennen opetusharjoitteluun lähtöä voivat aiempaa opetuskokemusta vailla olevat tai kovasti ensimmäistä opetusharjoittelua jännittävät opiskelijat hyötyä eriytetystä opetuksesta.

Tiimiopetuksessa korostuvat opettajien välinen tasavertaisuus, dialogisuus ja tiivis yhteistyö. Tiimiopetus on sujuvaa toisen opettajan opetuksen täydentämistä ja omaan opetukseen puuttumisen sallimista. Tiimiopetusta pidetäänkin yhteisopetusmuodoista haasteellisimpana. Usein tiimiopetukseen yltämisen katsotaan edellyttävän pidempiaikaista yhteistyötä ja yhteisopetuskokemusta. Tiimiopetusta kuvastaa opetusvuorojen nopea vaihtelevuus. (ks. Rytivaara ym. 2012; Saloviita 2013.) Tiimiopetusta ei tule sekoittaa tiimissä tehtävään yhteistyöhön. Perusopetuksessa opettajien ja koulunkäynnin ohjaajien saumaton yhteistyö tai päiväkodissa opettajien, sosionomin ja hoitajan välinen yhteistyö on ensiarvoisen tärkeää, mutta yhteisopettaminen on aina kahden opettajan jakamaa opetusta. Toisaalta voimme pohtia, mitä sanan opettaminen tai kasvatus alle kuuluu. Opettajuus toki viittaa opettajiin, mutta opettaminen ja kasvattaminen ovat hieman väljempiä käsitteitä eikä niitä aina linkitetä vain tiettyyn professioon.

Yhteisopetuksen toteutukseen on olemassa monia vaihtoehtoisia malleja, joiden valintaan vaikuttavat oppijoiden ja opettajien tarpeet. Se, miten yhteisopettaminen käytännössä toteutuu, on aina kiinni sekä opetukseen osallistuvista opettajaopiskelijoista/opettajista että opetusryhmistä. Hyvä suunnittelu ja selkeä malli tai työnjako ovat oleellisia. Kun toiminnan tavoite on kaikilla osapuolilla kirkkaana mielessä, voidaan suunnitelmista myös joustaa oppijoiden tarpeiden mukaan. Valitusta mallista ja opetuksellisista tarpeista riippumatta yhteisopetuksessa keskeisen sijan saa vaatimus opettajien välisestä tasavertaisuudesta (Conderman 2011) sekä jaetusta ohjausvastuusta ja päätöksenteosta (Chitiyo 2017). Vaikka yhteisopetusta voivat kaikki opettajat toteuttaa taustastaan riippumatta, nähdään se usein varhaiskasvatuksen-, luokan- tai aineenopettajan ja erityisopettajan osaamista yhdistävänä työtapana (ks. Chitiyo & Brinda 2018; Friend ym. 2010; Strogilos & Tragoulia 2013). Ajatuksena on, että opettajat erilaisine osaamisalueineen ja vahvuuksineen tuovat yhdessä työskentelemällä opetukseen sellaista lisäarvoa, joka hyödyttää niin oppijoita kuin opettajaa itseään.

Erilaisen ammatillisen osaamisen yhdistäminen ei kuitenkaan ole aina helppoa, vaan saattaa johtaa työtapoihin, jotka eivät tue opettajien välistä tasavertaisuutta. Strogilosin ja Tragoulia (2013) mukaan esimerkiksi avustavaan rooliin jumiutuminen voi johtaa epätasa-arvoisen yhteisopetussuhteen muodostumiseen. Tutkimukset ovat osoittaneet, että epätasa-arvoisissa yhteisopetussuhteissa erityisopettaja jää usein luokan- tai aineenopettajaa heikompaan asemaan. Vastuun jakautuminen, työtehtävät ja opetuksesta vastaaminen kasautuvat tällöin luokan- ja aineenopettajille. (Strogilos & Tragoulia 2013; Austin 2001; Keefe & Moore 2004.) Jotta yhteisopetuksen voidaan ajatella tuottavan lisäarvoa opetukselle edellyttää se yhteisopetusta

toteuttavilta opettajilta osallistumista, toisen kunnioittamista ja arvostusta sekä todellista kumppanuutta (Scruggs & Mastropieri 2017; Ricci ym. 2017).

Olennaisia asioita toteutuksessa ovat esimerkiksi:

1) Yhteisopettajien välinen vuorovaikutus

”Kokemukseni mukaan yhteisopettajuus muodostuu vahvasti luokanopettajan ja erityisopettajan keskinäisen vuorovaikutussuhteen perusteella. Toiset opettajat antoivat enemmän tilaa kuin toiset. Mielestäni on kuitenkin tärkeää, että yhteisopettajuuteen suhtaudutaan molemmin puolin ammattimaisesti, eikä se ole riippuvainen opettajien välisestä henkilökohtaisesta suhteesta.” (Erityisopettajaopiskelija 14).

2) Toisen kunnioittaminen ja tasavertaisuus

”Toinen opettaja saatetaan kokea uhkana ja arvostelijana, vaikka sitä se yhteisopettajuus ei missään tapauksessa ole tai sen ei ainakaan tulisi olla. Yhteisopettajuuden pitää perustua luottamukseen ja toisen kunnioittamiseen sekä ihmisenä että ammattilaisena” (Erityisopettajaopiskelija 29).

3) Vahvuuksia korostava toiminta

”Jokaisella on omat osaamisensa, jolloin niitä kannattaa hyödyntää. Esimerkiksi toinen opettaja voi olla musikaalisesti lahjakas, jolloin hänen vastuullaan on enemmän musiikin opettaminen ja toinen opettaja voi toimia oppilaiden seassa tukien ja avustaen” (Erityisopettajaopiskelija 10).

4) Vastuun jakaminen

”Olemme voineet jakaa vastuuta ja vähentää paineita toistemme hartioilta” (Erityisopettajaopiskelija 36).

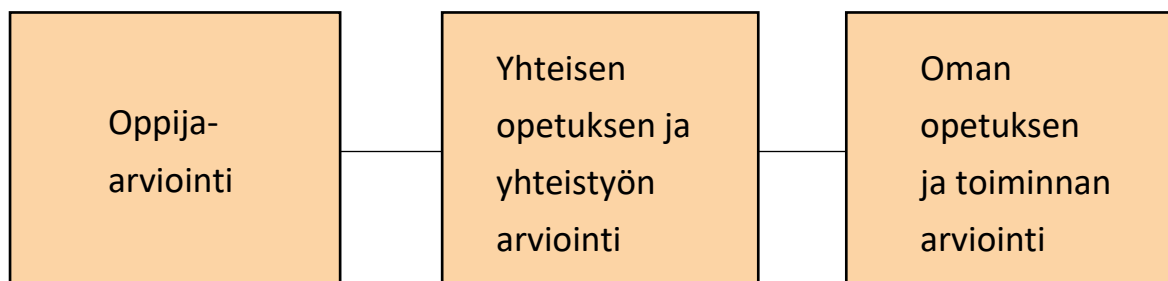
5) Asenteet

”Yhteisopettajuuden onnistumiseen vaikuttaa yhteistyötä tekevien opettajien asenteet. Asenteiden pohjalta opettajat luovat perusteet yhteistyölle. Asenteita toki voi muuttaa, kehittää, muokata, mutta se vaatii opettajan omaa tahtoa ja halua.” (Erityisopettajaopiskelija 16)

Arviointi osana yhteisopetusta

Arviointi on tärkeä osa opetusta, näin myös yhteisopetuksessa. Yhteisopetus antaa uusia mahdollisuuksia arviointiin, sillä se mahdollistaa opettajille ajan havainnoida oppijoita ja pienryhmiä sekä luo mahdollisuuksia itsereflektioon ja kollegiaalisen palautteen antamiselle. Arvioinnin voidaan ajatella tehostuvan, kun yhden opettajan sijaan oppijoiden edistymistä seuraa kaksi opettajaa. Opettajat saavat myös mahdollisuuden keskustella keskenään tekemistään oppijaa ja opetusta koskevista havainnoista. Yhteisopetuksessa vähintään yhtä tärkeäksi kuin oppijaa koskeva arviointi, nousee opetuksen ja myös yhteistyön arviointi (Rytivaara ym. 2012).

Toisen opettajan läsnäolon voi ainakin alkuun ajatella kasvattavan myös opettajan itseä koskevaa arviointia. Omaa opetusta ja omia taitoja tulee herkästi verranneeksi toisen taitoihin ja osaamiseen. Tämä on täysin luonnollista ja hyväksyvässä ja toista kunnioittavassa ilmapiirissä voi tällainen itsereflektio toimia ammatillista kasvua edistävänä. Yhteisopettajuus tulisikin nähdä mahdollisuutena oppia toiselta ammattilaiselta.

”Yhdessä on myös helpompi arvioida, mitkä asiat onnistuivat ja mitä voisi tehdä seuraavalla kerralla paremmin sekä pohtia, miten hyvin oppilaat saavuttivat tavoitteet ja mistä johtui, että osa tavoitteista ehkä jäi saavuttamatta.” (Erityisopettajaopiskelija 27)

Miksi yhteisopetus kannattaa?

Yhteisopetuksella nähdään olevan useita positiivisia seurauksia opetukselle, oppijalle ja opettajalle:

- ★ Opetus on monipuolisempaa
- ★ Oppijat hyötyvät siitä
- ★ Erilaisuuden ja yksilöllisyyden huomioonottaminen helpottuu ja pulmallisiin tilanteisiin kyetään vastaamaan entistä helpommin
- ★ Oppijoille jäävä aika lisääntyy
- ★ Yhteisöllisyys ja työrauha lisääntyvät
- ★ Opettajan ammatillisen kehittymisen mahdollisuudet paranevat; toiselta oppiminen, vertaistuki, vahvuuksien hyödyntäminen
- ★ Oppijoiden sosiaaliset kontaktit lisääntyvät ja yhteisopetus toimii mallina yhteistyöstä
- ★ Ikäryhmässä oppiminen mahdollistuu ja eriyttäminen helpottuu
- ★ Työhyvinvointi ja viihtyvyys lisääntyvät, työmäärän koetaan vähentyneen vastuunjakamisen myötä (mm. Pulkkinen & Rytivaara 2015; Saloviita 2016; Saloviita 2013; Rytivaara ym. 2012).

Yhteisopetuksen onnistunut toteutus edellyttää, että onnistumisen eteen ollaan valmiita tekemään työtä. Yhteisopetus vaatiikin opettajilta alussa paljon työtä ja kykyä joustaa omista opetuksen tavoista, mutta helpottuu ajan kuluessa. (Rytivaara ym. 2012.)

”Varsinkin yhteistyön alussa aikaa on varattava runsaasti, sillä toisen toimintatapa ei ole tuttu, eikä yhteisiä rutiineja ole vielä muodostettu / muodostunut. Tutustumiseen panostaminen kantaa varmasti hedelmää, joten alun mahdollinen takkuilu kannattaa sietää.” (Erityisopettajaopiskelija 11)

Lisäksi onnistunut yhteisopetus edellyttää, että opettajat keskustelevat pedagogisesta vastuunjaosta ja rooleistaan opetuksessa, millainen on esimerkiksi erityisopettajan rooli luokassa. Rooleista sovittaessa huomiota tulee kiinnittää opettajien ammatillisten erityispiirteiden esilletuloon ja hyödyntämiseen. Yhteisopetuksessa erityisopettajan rooliksi ei tule määrittäjä avustajana toimiminen, sillä erityisopettajan erityinen ammatillinen osaaminen ei tule tällaisessa tilanteessa hyödynnetyksi. (Rytivaara ym. 2012.)

”Ratkaisevaa on luottamus omaan osaamiseen - se, ettei hakeudu toisen varjoon, vaan ottaa oman paikkansa yhteistyössä. Tällä on toki kääntöpuolensa: on myös luotettava kollegan osaamiseen. Balanssi on löydyttävä, eli molemmilla on oltava tunne samalla viivalla olemisesta ja yhtä arvokkaasta, vaikkakin erilaisesta, osaamisesta.”
(Erityisopettajaopiskelija 11)

Yhteisopetus edellyttää myös aikaa yhteiselle suunnittelulle. Yhteisen suunnitteluajan puute saattaa johtaa edellä mainitun kaltaiseen tilanteeseen, jossa toisen opettajan ammatillinen osaaminen jää hyödyntämättä tai valitut opetusmenetelmät eivät tue yhdessä opettamista. Tärkeää on, että yhteisopetukseen sitoutuneet opettajat ovat valmiita joustavaan yhdessä tekemiseen (Rytivaara ym. 2012)

”Yhteisopettajuus vaatii aikaa suunnitteluun, mutta koin, että se pieni lisäpanostus suunnittelussa tuli takaisin tunnin sujumisessa.” (Erityisopettajaopiskelija 9)

Yhteisopetus edellyttää avoimuutta, luottamusta, joustavuutta, kykyä palautteen antoon ja sen vastaanottoon, työn arviointia, opettajien välistä tasavertaisuutta, yhdessä sovittuja päämääriä ja yhteistä päätöksentekoa, vastuun jakoa sekä työparin ammattitaidon, mielipiteiden ja kokemuksen kunnioitusta ja huomioonottoa (ks. esim. Austin 2001; Mastropieri, Scruggs, Graetz, Norland, Gardizi, McDuffie 2005; Strogilos & Tragoulia 2013).

Hyötyykö oppija yhteisopetuksesta?

Yhteisopetus mahdollistaa oppijoiden erilaisten tarpeiden huomioinnin ja tuen tarjoamisen yleisopetuksen luokassa ja edistää näin inklusiivisen koulutuksen toteutumista (Conderman 2011; Cook & Friend 1995; Murawski & Swanson 2001). Yhteisopetuksella voidaan lisätä erityisopetuksen järjestämisen joustavuutta ja tuoda erityisopetus ja yleisopetus lähemmäksi toisiaan (Rytivaara ym. 2012). Tutkimusten mukaan yhteisopetuksella on positiivisia vaikutuksia erityistä tukea tarvitsevien oppijoiden oppimistuloksiin (Rea, McLaughlin & Walther-Thomas 2002).

”Oppilaiden kannalta yhteisopettajuus monella tapaa mahdollisuus: nähdä kuinka asiat syntyvät dialogissa, kenenkään ei tarvitse tietää kaikkea. Asia voidaan ohjata tai selittää toisella tavalla, jos ensimmäinen tapa ei tunnu toimivan. Myös toiminnallisia työskentelytapoja voidaan toteuttaa helpommin.”
(Erityisopettajaopiskelija 27)

 Kirjallisuus (Rytivaara ym. 2012; Austin 2001; Kamens 2007; Keefe & Moore 2004; Goodnoug, Osmond, Dibbon, Glassman & Stevens 2009; Ricci ym. 2017)

 Erityisopettajaopiskelijat

Haluaisin kokeilla yhteisopettamista, mutta...

Miten pääsen alkuun?

Yhteisopetus työmuotona on kasvattanut suosiotaan ja aiheesta on saatavilla runsaasti niin kotimaista kuin kansainvälistä tutkimustietoa ja työhön ohjaavia oppaita. Pulkkinen ja Rytivaara (2015) kehottavat yhteisopetuksesta kiinnostunutta opettajaa:

- Pohtimaan milloin ja miten yhteisopetusta haluaisi omassa työssään hyödyntää ja toteuttaa
- Keskustelemaan asiasta koulun johdon kanssa ja varmistamaan näin, että työmuodon toteuttamiselle koulussa on hallinnollinen tuki
- Keskustelemaan työmuodosta kiinnostuneiden kollegoiden kanssa sekä tutustumaan työparin opetusta koskeviin ajatuksiin ja toimintatapoihin
- Avoin keskustelu työparin välillä edesauttaa toimivan yhteistyön toteutumista

Pohdittavaa yhteisopetuksen aloittamiseksi:

Kenen kanssa minun kannattaisi keskustella
halustani kokeilla yhteisopetusta?

Millaista yhteisopetusta haluaisin toteuttaa?

Milloin haluaisin toteuttaa yhteisopetusta
ja kenen kanssa?

Mitä voin tarjota muille?
Millaisia odotuksia minulla on?

Vinkki! Seuraavan sivun Yhteisopetus CV - malli auttaa pohtimaan ja refleктоimaan yhteisopetuksen aloituksen kannalta tärkeitä asioita. Jakamalla CV:n kollegoillesi voit myös viestiä halukkuudestasi löytää muita yhteisopetuksesta kiinnostuneita. Voit muokata CV:stä haluamasi kaltaisen.

Yhteisopetus CV

Ammatilliset vahvuuteni

Persoonalliset vahvuuteni

Erityiset yhteistyötaitoni

Opetustyylini ja keskeisin ajatukseni
opettajuudesta

Nimi ja kuva

Aiempi yhteisopetus-/
yhteistyökokemukseni

Omat odotukseni
yhteisopettajuudelle

Työpariltani toivon...

Kysymyksiä yhteisopetuksesta

Seuraava listaus esittelee yhteisopetusta opetusharjoittelussaan kokeilleiden erityisopettajaopiskelijoiden mietteitä ja kysymyksiä kokemastaan.

- 1) Jos yhteiseen suunnitteluun ei ole varattu erillistä aikaa niin kuinka suunnittelu toteutetaan? Suunnittelevatko opettajat tuntien sisällöt tahoillaan, jotka sitten yhdistetään yhdeksi oppitunniksi? Onko tämä todellista yhteisopettajuutta?

Koulun/varhaiskasvatuksen johdon tuki yhteisopetuksen toteuttamiselle nousee tämän kysymyksen osalta tärkeäksi. Omasta halusta toteuttaa yhteisopetusta tulisi keskustella esimerkiksi rehtorin tai päiväkodin johtajan kanssa, mutta myös työtapaa koskevan tiedon tarjoaminen voi olla merkityksellistä, jos työtapo ja sen vaatimukset eivät ole työyhteisölle tuttuja. Vaikka yhteisopetuksen toteuttamiselle ideaalia on, että opettajat saavat suunnitella oppitunnit yhdessä, ei samassa tilassa yhtä aikaa tapahtuva suunnittelu ole toiminnalle ehdoton edellytys (ks. Saloviita 2013; Rytivaara ym. 2012)

- 2) Erityisesti aineenopettajan ja laaja-alaisen erityisopettajan yhteisopetus koetaan usein haastavana. Miten näitä käytäntöjä voisi kehittää? Esimerkiksi omassa työpaikassani aineenopettajat eivät ikipäivänä suostuisi kokeilemaan yhteisopetusta.

Hyviä esimerkkejä onnistuneista yhteisopetuskokeiluista voi etsiä muilta kouluilta (esim. Ahtiainen, Beirad, Hautamäki, Hilasvuori & Thuneberg 2011). Näiden kokeilujen ja käytäntöjen soveltamiseen voi pyrkiä omassa työyhteisössä. Muiden kokeiluista voi poimia vinkkejä itselle ja omaan työyhteisöön soveltuvista toteutustavoista. Tärkeää on varmasti myös tiedon jakaminen työyhteisössä. Apu kokeiluun innostamiseen voi löytyä tarjotun tiedon soveltamisesimerkeistä. Opettajaa voi kokeiluun motivoida esimerkiksi sen huomaaminen, miten yhteisopetuksesta on konkreettista hyötyä omalle opetustyölle. Työyhteisössä voi siis yrittää selvittää, millä tavoin yhteinen työskentely koettaisiin mielekkääksi. Jo yhden yhteisopetuksesta kiinnostuneen mukaan saaminen voi innostaa muitakin kokeiluun.

- 3) Olen miettinyt, milloin käyttäytymisessään tukea tarvitseva oppija on siirrettävä erilliseen erityisopetukseen, jotta kaikilla olisi mahdollisuus oppia? Missä menee raja?

Vertaisryhmästä poissulkeminen ei edistä lapsen sosiaalista kehitystä. Sosiaalisessa käyttäytymisessään tukea tarvitsevalle oppijalle oppiminen osana yleisopetuksen ryhmää tarjoaa erityisesti mahdollisuuksia positiivisten käyttäytymismallien omaksumiseen vertaisilta. Viitteitä on saatu myös siitä, että tukea tarvitsevien oppijoiden oppimistulokset ovat parempia yhteisopetuksenluokissa, joissa oppiminen tapahtuu osana ryhmää (Rea, McLaughlin & Walther-Thomas 2002).

- 4) Onko tarpeen, että opettaja antaa yksilöllistä ohjausta luokkahuoneessa, kun saman voisi tehdä myös erillisessä pienryhmätilassa kaikessa rauhassa?

Yleisopetuksen luokassa tapahtuva yksilöllinen ohjaus, erillisessä pienryhmätilassa tapahtuvaan ohjaukseen nähden, on tarpeen. Yksilöllinen ohjaus ja eriyttäminen on helpompi yhdistää luokan oppimistavoitteisiin, kun oppimiselle luodaan mahdollisuudet omassa luokassa. Yleisopetuksen luokassa tuen tarpeessa oleva oppija saa vertaisistaan positiivisen roolimallin ja ottaa usein aktiivisemmin osaa opetukseen saadessaan oppia osana tätä ryhmää. (Saloviita 2013.)

- 5) Opettajien persoonallisuus ja henkilökemiat vaikuttavat siihen onnistuuko yhteisopettajuus.

Savonmäen mukaan (2007) on tavallista, että persoonallisuutta ja henkilökemiaa pidetään yhteistyön onnistumisen kannalta merkityksellisenä. Hänen mukaansa niin yhteistyökyky kuin kyvyttömyys voidaan persoonallisuuspiirteen lisäksi nähdä taitona, joka on mahdollista oppia. Tässä suhteessa merkityksellistä on muun muassa työyhteisön kyky tukea yhteistä toimintaa ja palkita siitä. Yksilötasolla persoonallisuuspiirteitä tärkeämpää yhteistyön onnistumisessa on keskusteluyhteys. Toisaalta kun pohditaan henkilökemiaa, niin tämä tulisi suhteuttaa siihen, että teemme töitä, ja työtä tulisi opetella tekemään hyvin monenlaisten ihmisten kanssa.

- 6) Kaikkien opettajien kesken yhteisopetus ei vain onnistu, vaikka molemmilla olisi kiinnostusta työtapaan. On mahdotonta muodostaa toimivaa yhteisopetuskumppanuutta opettajaan, joka omaa alalta kokemusta paljon minua enemmän. Emme koskaan voisi olla tasavertaisia.

”Jokaisen osaamista tarvitaan”, toteavat Rytivaara ja kumppanit (2012, 248-349). Erityisesti vastavalmistunut ja vähän kokemusta omaava opettaja saattaa kokea osaamattomuutta suhteessa vuosien tai vuosikymmenten kokemuksen omaavaan yhteisopetuspariinsa. Oma osaamista tulisi kuitenkin osata arvostaa ja huomata, että molemmat voivat oppia toiselta. Kokemuksen määrästä riippumatta opettajat omaavat erilaisia vahvuuksia, joiden hyödyntäminen tukee osaltaan tasavertaisuuden kokemuksen syntymistä.

- 7) Erityisopettajan on pidettävä huolta siitä, ettei rooli muodostu yhteisopetuksessa koulunkäynninohjaajaa vastaavaksi. Erityisopettajalla on oma tehtävänsä ja velvollisuus käyttää asiantuntijuuttaan oppijoiden hyväksi.

Rytivaaran ja kumppaneiden (2012) mukaan yhteisopetuksessa on tärkeä löytää sellaisia työskentelytapoja, jotka hyödyntävät kummankin opettajan erityistä osaamista. Erityisopettajan osaamiseen lukeutuu erityisesti taito eriyttää opetusta ja luokan- ja aineenopettajan osaamisalaan lukeutuvat oppiaineen ja ryhmän hallinta (Scruggs & Mastropieri 2017).

Mitä jos kohtaan haasteita?

Yhteisopetuksen haasteita selvittäneet tutkimukset ovat osoittaneet, että toisinaan opettajille määräytyvät roolit eivät aina tue yhteisopetusparin välistä tasavertaisuutta. Työnjakoon liittyvät pulmat, yhdenvertaisuuden toteutumattomuus ja toisen mielipiteen huomioimatta jättäminen päätöksen teossa sekä valituissa rooleissa pitäytyminen mainitaan tutkimuksissa yhteisopetusta haastavina tekijöinä (Austin 2001; Keefe & Moore 2004; Baeten & Simons 2014; Conderman 2011; Strogilos & Tragoulia 2013). Erityisen ongelmalliseksi onnistuneen yhteisopetuksen kannalta näyttää muodostuvan kokemus avustajanrooliin jumiutumisen. Kyse voi tällöin olla ajatuksesta, jossa luokkahuone tai lapsiryhmän tila nähdään luokanopettajan tai varhaiskasvatuksen opettajan tilana (ks. Strogilos & Targoulia 2013; Chitiyo 2017). Tällöin ryhmän ulkopuolinen erityisopettaja voi kokea, että hänen osaamistaan ei hyödynnetä riittävästi tai hänellä ei ole näkemystä siitä, miten hän voisi lapsia ja opettajaa tukea.

Yhteisopetukseen ryhtyessä varmaa onkin, että haasteita kohdataan, mutta kohtaathan haastavia tilanteita työssäsi muutoinkin. Yhtenä parhaana yhteisopetuksen antina voidaan nähdä se, että toiselta opettajalta on mahdollista oppia. Yhteisopetuksen ensimmäisenä haasteena saattaa kuitenkin olla pelko oman työn joutumisesta arvioinnin ja arvostelun kohteeksi. Avoimuus, uskallus ja hyväksyvä ilmapiiri ovat avainasemassa tämän pelon voittamisessa. (Rytivaara ym. 2012.) Voimaa ja uskallusta uuden tilanteen kohtaamiseen voi saada siitä tiedosta, että useimmat yhteisopetusta kokeilleet opettajat ovat pitäneet työskentelyä onnistuneena (Rytivaara ym. 2012) ja omaa opetustyötä hyödyttävänä (Austin 2001; Kamens 2007; Keefe & Moore 2004). Pyrkimys kohti inklusiivista varhaiskasvatusta ja koulua sekä yhteisopetuksen lisääntyvä käyttö erityisopettajan työssä tuottavat työlle uusia vaatimuksia. Aiemmin varhaiskasvatuksen sekä luokan- ja aineenopettajan osaamisalaan lukeutunut ryhmänhallinta nousee keskeiseksi myös yhteisopetusta työmuotonaan toteuttavan erityisopettajan osaamisessa. Yhteinen opetus vaatii kaikilta opettajilta uudenlaisia yhteistyöhön, roolinottoon ja toisen huomiointiin liittyviä taitoja. (Rytivaara ym. 2012.)

Luettavaa

Ahtiainen, R., Beirad, M., Hautamäki, J., Hilasvuori, T. & Thuneberg, H. 2011. Samanaikaisopetus on mahdollisuus. Tutkimus Helsingin pilottikoulujen uudistuvasta opetuksesta. Helsinki: Opetusviraston julkaisuja A1:2011.

https://peda.net/rauma/tjeth/testi/atjetl/ksh:file/download/83615fc492a9c46ba71460027d46bf5417ca3eeb/Samanaikaisopetustutkimus_Helsinki_2011.pdf (katsottu 4.6.2021)

HOHTO Hyvinvoinnin ja oppimisen tuki opettajankoulutuksessa –hankkeen nettisivut

<https://www.hohto-hanke.net/>

Malinen, O.-P. & Palmu, I. (toim.). 2017. Tavoitteena yhteisopettajuus. Näkökulmia ja toimintamalleja onnistuneeseen yhdessä opettamiseen. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti.

Pulkkinen, J. & Rytivaara, A. 2015. Yhteisopetuksen käsikirja.

<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/48450/Yhteisopetuksen%20k%C3%83%C2%A4sikirja.pdf?sequence=1> (katsottu 4.6.2021)

Takala, M., Äikäs, A. & Lakkala, S. (toim.) 2020. Mahdoton inklusio? Tunnista haasteet ja mahdollisuudet. Jyväskylä: PS-kustannus.

Tuetaan yhdessä! -hankkeen nettisivut (paljon materiaalia: aiheina mm. yhteisopettaminen, positiivinen pedagogiikka ja konsultatiivinen työote) <https://tuetaan.wordpress.com/>

Tuetaan yhdessä! -hankkeen verkkoseminaaritallenne: <https://aoe.fi/#/materiaali/416> (katsottu 4.6.2021)

Lähteet

- Ahtiainen, R., Beirad, M., Hautamäki, J., Hilasvuori, T. & Thuneberg, H. 2011. Samanaikaisopetus on mahdollisuus. Tutkimus Helsingin pilottikoulujen uudistuvasta opetuksesta. Helsinki: Opetusviraston julkaisuja A1:2011.
- Austin, V., L. 2001. Teachers' beliefs about co-teaching. *Remedial and Special Education* 22 (4), 245-255.
- Baeten, M. & Simons, M. 2014. Student teachers' team teaching: Models, effects, and conditions for implementation. *Teaching and Teacher Education* 41, 92-110.
- Chitiyo, J. 2017. Challenges to the use of co-teaching by teachers. *International Journal of Whole Schooling*, 13 (3), 55-66.
- Chitiyo, J. & Brinda, W. 2018. Teacher preparedness in the use of co-teaching in inclusive classrooms. *Support for Learning* 33 (1), 38-51.
- Conderman, G. 2011. Methods for addressing conflict in cotaught classrooms. *Intervention in School and Clinic* 46 (4), 221-229.
- Cook, L. & Friend, M. 1995. Co-Teaching: Guidelines for creating effective practices. *Focus on Exceptional Children*, 28(3).
- Friend, M., Cook, L., Hurley-Chamberlain, D. & Shamberger, C. 2010. Co-teaching: an illustration of the complexity of collaboration in special education. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 20 (1), 9-27.
- Hellström, M., Johnson, P., Leppilampi, A. & Sahlberg, P. 2015. Yhdessä oppiminen. Yhteistoiminnallisuuden käytäntö ja periaatteet. Helsinki: Into Kustannus.
- Jokinen, H. & Sarja, A. 2006. Mentorointi uusien opettajien tueksi. Teoksessa A. R. Nummenmaa & J. Välijärvi (toim.) *Opettajan työ ja oppiminen*. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, 183-198.
- Kamens, M., W. 2007. Learning about co-teaching: a collaborative student teaching experience for preservice teachers. *Teacher Education and Special Education* 30 (3), 55-66.
- Keefe, E., B. & Moore, V. 2004. The challenge of co-teaching in inclusive classrooms at the high school level: what the teachers told us. *American Secondary Education* 32 (3), 77-88.
- Luukkainen, O. 2005. Opettajan matkakirja tulevaan. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Mastropieri, M., A., Scruggs, T., E., Graetz, J., Norland, J., Gardizi, W. & McDuffie, K. 2005. Case Studies in Co-Teaching in the Content Areas: Successes, Failures, and Challenges. *Intervention in School and Clinic* 40 (5), 260-270.

Murawski, W., W. & Swanson, H., L. 2001. A meta-analysis of co-teaching research: where are the data? Remedial and Special Education 22 (5), 258-267.

Niemi, H. 2016. Erinomaisuus, sitoutuminen ja eettisyys. Teoksessa H. Cantell & A. Kallioniemi (toim.) Kansankynttilä keinulaudalla. Miten tulevaisuudessa opitaan ja opetetaan? Jyväskylä: PS-kustannus, 19-38.

Pulkkinen, J. & Rytivaara, A. 2015. Yhteisopetuksen käsikirja.

<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/48450/Yhteisopetuksen%20k%C3%83%C2%A4sikirja.pdf?sequence=1> (katsottu 4.6.2021)

Rea, P., J., McLaughlin, V., L. & Walther-Thomas, C. 2002. Outcomes for students with learning disabilities in inclusive and pullout programs. Exceptional Children 68 (2), 203-222.

Ricci, L., A., Zetlin, A. & Osipova, A., V. 2017. Preservice special educators' perceptions of collaboration and co-teaching during university fieldwork: implications for personnel preparation. Teacher Development 21 (5), 687-703.

Rytivaara, A., Pulkkinen, J., Palmu, I., & Kontinen, J. 2017. Yhteisopetuksen työtavat sekä opettajien kokemukset ja ammatillinen kehittyminen. Teoksessa O.-P. Malinen, & I. Palmu (toim.). Tavoitteena yhteisopettajuus. Näkökulmia ja toimintamalleja onnistuneeseen yhdessä opettamiseen. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti, 16-23.

Rytivaara, A., Pulkkinen, J., & Takala, M. 2012. Erityisopettajan työ: opettamista yksi ja yhdessä. Teoksessa M. Jahnukainen (toim.) Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Tampere: Vastapaino, 333-352.

Sahlberg, P. 1996. Kuka auttaisi opettajaa. Postmoderni näkökulma opetuksen muutokseen. 3. uudistettu painos. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja A. Tutkimuksia 119, Jyväskylä.

Saloviita, T. 2016. Samanaikaisopetus: Tuntisuunnitelmia ja työtapoja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Saloviita, T. 2013. Luokka haltuun! Parhaat keinot toimivaan opetukseen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Saloviita, T. & Takala, M. 2010. Frequency of co-teaching in different teacher categories. European Journal of Special Needs Education 25 (4), 389-396.

Savonmäki, P. 2007. Opettajien kollegiaalinen yhteistyö ammattikorkeakoulussa. Mikropoliittinen näkökulma opettajuuteen. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.

Savonmäki, P. 2006. Opettajien kollegiaalinen yhteistyö ammattikorkeakoulussa. Teoksessa A., R. Nummenmaa & J. Välijärvi (toim.) Opettajan työ ja oppiminen. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, 155-170.

Scruggs, T., E. & Mastropieri, M., A. 2017. Making inclusion work with co-teaching. Teaching Exceptional Children 49 (4), 284-293.

Strogilos, V. & Tragoulia, E. 2013. Inclusive and collaborative practices in co-taught classrooms: Roles and responsibilities for teachers and parents. *Teaching and Teacher Education* 35, 81-91.